

ТУГАН-БАРАНОВСЬКИЙ Михайло Іванович (08(20).

01. 1865, с. Соляниківка Куп'янського пов. Харківської губ., нині зняте з обліку — 21. 01. 1919, ст. Затишшя Тираспольського пов. Херсонської губ., нині с-ще Роздільнянського р-ну Одеської обл., похований в Одесі) — економіст, історик, громадський діяч. Доктор політичної економії (1898), професор (1913), академік УАН (1918). Закінчив фізико-математичний (1888) та юридичний (1890) факультети Харківського університету. 1895—1917 — приват-доцент (з перервою) Санкт-Петербурзького (згодом Петроградського) університету. 1901 за соціалістичні погляди Т.-Б. було відсторонено від викладання та вислано до Полтавської губ., де він проводив активну громадську діяльність. 1905 повернувся на посаду викладача у Санкт-Петербурзькому університеті, водночас від 1913 був професором Політехнічного та Комерційного інститутів у Санкт-Петербурзі, Московського народного університету. Головний редактор журналу «Вестник кооперации» (від 1906), збірника «Новые идеи в экономике» (від 1910); член редколегії енциклопедії «Украинский народ в его прошлом и настоящем» (1914—16). Після повернення 1917 в Україну обіймав посаду генерального секретаря фінансів у Генеральному секретаріаті УЦР. 1918 був одним із ініціаторів і фундаторів УАН. З ініціативи Т.-Б. створено Інститут по вивченню економічної кон'юнктури та народного господарства, Демографічний та Кооперативний інститути. Голова Українського наукового товариства економістів, Центрального кооперативного українського комітету, редагував журнал «Українська кооперація», де опублікував низку власних наукових статей. Від 1918 — декан правничого факультету

Українського державного університету (Київ). У січні 1919 був призначений радником української дипломатичної місії у Франції. Помер від серцевої хвороби під час поїздки потягом на Міжнародну мирну конференцію в Парижі. Багато праць Т.-Б. витримали по декілька видань, зокрема й зарубіжних. Всесвітнє визнання здобуло його дослідження «Промышленные кризисы в современной Англии, их причины и влияние на народную жизнь» (Санкт-Петербург, 1894), в якому він першим у світі звернув увагу на диспропорцію між інвестиціями та заощадженнями, виявив невідповідність у темпах розвитку виробництва капітальних благ і предметів споживання та визначив як головну причину економічних циклів коливання темпів інвестування виробництва засобів виробництва. Ці ідеї стали основою формування загальноновизнаного методологічного базису для більшості теорій економічних циклів, зокрема теорії ринкової кон'юнктури Дж.-М. Кейнса, теорії «довгих хвиль» М. Кондратьєва та ін. Підручник «Основы политической экономии» (Санкт-Петербург, 1909), де узагальнено політико-економічну концепцію вченого, був визнаний одним із найкращих на той час у Росії та Україні. Один із найвидатніших теоретиків кооперативного руху в Східній Європі. Розробив детальну історію та теорію кооперації як одного з гарантів досягнення соціальної справедливості. Його основні ідеї висвітлено у праці «Социальные основы кооперации» (Москва, 1916). Вагомим внеском ученого в економічну науку стало прогнозування ним у праці «Бумажные деньги и металл» (Петроград, 1917) багатьох ідей сучасної монетарної економіки, зокрема заміни грошей на золотій основі паперовими і здійснення державою антициклічної та антиінфляційної монетарної політики. Президією НАНУ 1992 засновано премію імені Т.-Б. Його ім'я присвоєно Донецькому університету економіки та торгівлі, біля будівлі якого встановлено погруддя вченого.

Основні праці

Учение о предельной полезности хозяйственных благ, как причине их ценности // Юридический вестник. 1890. № 10; Основная ошибка абстрактной теории капитализма Маркса // Научное обозрение. 1899. № 5; Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии. С.-Петербург, 1900; Русская фабрика в прошлом и настоящем. Историко-экономическое исследование. С.-Петербург, 1900; Социальная теория распределения. С.-Петербург, 1913; Вопросы мировой войны. Петроград, 1915; Социализм как положительное учение. Петроград, 1918 (співавт.).

В. В. Небрат

Бібліографічний опис:

Туган-Барановський Михайло Іванович / В. В. Небрат // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-889470>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).